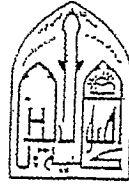

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

١٠٦٥٥٠

۸۷/۱/۱۰۴۹۰۸
۸۷-۱۱-۲۴

دانشکده اصول الدین قم

گروه علوم قرآن و حدیث
پژوهش نامه کارشناسی ارشد
موضوع:

عملیات های شهادت طلبانه از دیدگاه اسلام

استاد راهنما: حجت الاسلام والمسلمین احمد عابدی
استاد مشاور: حجت الاسلام والمسلمین محمدعلی مهدوی راد

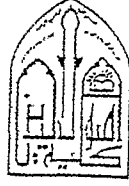
۱۳۸۷ / ۱۰ / ۲۸

دانشجو: عباس احمدی

بهار ۱۳۸۷

مجموعه اطلاعات مرکز علمی پژوهشی
تهیه مرکز

۱۰۶۳۳۰

كلية اصول الدين قم

قسم : علوم القرآن و الحديث

رسالة الماجستير

عنوانها :

العمليات الاستشهادية في الشريعة الاسلامية

استاذ المشرف: حجة الاسلام و المسلمين احمد عابدى
استاذ المشاور: حجة الاسلام و المسلمين مهدوي راد

اعداد : عباس احمدى

سنة : ١٤٢٩ هـ . ق

تقدیم به :

پدر و مادر بزرگوارم که مرا در راه علم اندوزی
راهبری و هدایت کردند و به خانواده بزرگوارم که
در این طریق، تندیس صبر و بردباری بودند و تمام
مشقات را تحمل کردند. امید که همیشه پیروز و
محب آل الله باشند.

تشکر و قدر دانی

در اینجا لازم است از راهنمایی های استاد راهنما و مشاور گرامیم جناب آقای دکتر احمد عابدی و جناب آقای دکتر مهدوی راد که مرا در تهیه و انجام این پایان نامه یاری داده اند کمال تشکر و قدر دانی را داشته باشم و همچنین از تذکرات توأم با مهر و محبت جناب آقای دکتر مراد خانی به عنوان استاد داور و اساتید مختلف و کارکنان دانشکده اصول الدین قم ، مخصوصاً جناب آقای دکتر زاهدی و ضرغام زاده که در حین انجام این رساله مرا یاری رسانیده اند کمال تشکر را بنمایم و برای همه ی آنها آرزوی توفیق نمایم .

عباس احمدی

چکیده

آنچه که در این رساله بررسی شده در خصوص دلایل جواز یا عدم جواز عملیات های شهادت طلبانه و عملیات های انتحاری است. مرز این دو و ارزش و اهمیت آنها روشن و مسائل فقهی و ادله های جواز و یا حرمت این گونه عملیات ها بیان شود، همچنین باید تفاوت انتحار و استشهاد مشخص شده و مرز بین این دو به طور دقیق معین گردد تا بتوان این دو را از یکدیگر تفکیک کرد.

در این پژوهش موضوع استشهاد از دیدگاه اسلام بررسی شده تا نظرگاه دین در قبال اینگونه عملیات ها مشخص گردد و البته این موضوع را بیشتر از دیدگاه اهل تشیع نگریسته و نظریات قرآن و پیامبر اسلام و ائمه ی معصومین را در این مورد مد نظر قرار داده ایم و در اطراف این موضوع نظریات برخی دانشمندان و علمای اهل سنت را نیز بحث کرده ایم.

با توجه به اینکه عملیات های استشهادی شبیه به خودکشی است موضوع شهادت طلبی و کراهت آرزوی مرگ نیز مورد بررسی قرار گرفته است و تفاوت استشهاد و انتحار را مشخص نموده ایم تا موضوع انتحاری بودن و خودکشی در عملیات های شهادت طلبانه حل گردد. سعی داشته ایم تا ضرورت استشهاد و عملیات های شهادت طلبانه را بفهمیم و نتیجه آنکه، در موارد غیر ضروری دست به اینگونه حرکات و اقدامات نباید زد.

شهادت از مسائل عرفانی و الهی است که می بایست با مفاهیم ماوراءالطبیعه مورد بررسی قرار گیرد، لذا ما در این رساله جایگاه شهادت طلبی را در قرآن و روایات مشخص کرده و از طریق آیات و روایات و نظرات ارزشمند مراجع عظام تقلید، مبانی فقهی عملیات شهادت طلبانه را تبیین نموده ایم. استشهاد را با رویکرد اجتماعی نظر نموده و نقطه نظرات مثبت و منفی را در مورد آن ملاحظه نموده و آن را با استفاده از نظرات اندیشمندان اسلامی و غیر اسلامی تحلیل و در پایان رساله نگاهی به شبهات مطرح شده در باب استشهاد نموده ایم.

در نتیجه روشن گردید که شهادت طلبی از دیدگاه قرآن و روایات امری پسندیده و مورد رضای ذات اقدس اله می باشد و در مقابل آن پاداش فراوانی مشخص نموده است و در مواردی که انتخاب شهادت تنها راه دفاع و ضربه زدن به دشمن باشد آن را عملیات استشهادی می گویند که این عمل با اجازه ی حاکم شرع و مرجع تقلید یا مراجع ذی صلاح مجازمی باشد و از اجر شهدا بهره مند خواهند شد و درجه ی آنها در مرتبه ی اعلای شهدا خواهد بود.

کلید واژه های این رساله عبارتند از: شهادت طلبی، انتحار، استشهاد، عملیات استشهادی، عملیات انتحاری

فهرست مطالب

«بخش اول: آشنایی با کلیات شهادت طلبی و استشهاد»

فصل اول: پیش نیازهای موضوع

- ۳..... ضرورت و اهمیت بحث شهادت طلبی و عملیات استشهادی
- ۵..... بیان مسئله و موضوع
- ۶..... پیشینه ی تحقیق
- ۷..... سوالات و پیش فرض های تحقیق
- ۸..... روش تحقیق
- ۹..... محدودیت های تحقیق در این رساله

فصل دوم: تعریف شهید و شهادت و استشهاد

- ۱۱..... مفهوم لغوی شهید
- ۱۴..... تعریف اصطلاحی شهید از نظر دانشمندان اسلامی
- ۱۶..... واژه ی شهید در آیات و روایات
- ۱۸..... شهید در فرهنگ اسلامی و ملحق شدگان به آن
- ۲۰..... معنای سیاسی و معنای حقیقی لفظ استشهاد (شهادت طلبی)
- ۲۲..... مفهوم انتحار و عملیات انتحاری

فصل سوم: اهمیت و ارزش شهادت طلبی

- ۲۵..... اهمیت و ارزش شهادت
- ۲۵..... دیدگاه های مختلف در اهمیت شهادت

۲۶	الف. دیدگاه جامعه شناختی .....
۳۰	ب. دیدگاه روانشناختی .....
۳۱	ج. دیدگاه الهی - اسلامی .....
۳۱	الف. ارزش شهید و شهادت طلبی در قرآن .....
۳۲	ب. ارزش شهید و شهادت طلبی در روایات .....
۳۲	۱. برتری شهادت از مرگ طبیعی .....
۳۳	۲. شهادت طلبی .....
۳۳	۳. شفاعت شهید و مقام شفاعت .....
۳۳	۴. آرزوی شهید .....
۳۴	ج. ارزش شهید و شهادت طلبی از دیدگاه بزرگان و علما .....
۳۴	۱. شهادت آرزوی دیرینه ی امام خمینی (ره) .....
۳۶	۲. ارزش شهادت از نظر دکتر شریعتی .....

فصل چهارم: ضرورت استشهاد

۳۹	عملیات استشهادی! چرا؟ .....
۴۰	۱) جلب توجه غیر مسلمانان به باورهای اسلامی .....
۴۲	۲) ایجاد رعب و وحشت در میان متجاوزین .....
۴۴	۳) تضعیف قدرت مادی و روحی دشمنان .....
۴۶	۴) کسب آسانتر پیروزی و موفقیت نسبت به دیگر وسایل جهادی .....
۴۶	۵) تقویت روحیه شهادت طلبی در مسلمانان .....
۴۷	۶) جلوگیری از جنایات دشمنان علیه ملل مسلمان .....

فصل پنجم: تفاوت استشهاد و انتحار

۵۰	رابطه ی دفاع مشروع و استشهاد در اسلام .....
۵۰	مرگ، انتحار، استشهاد .....
۵۴	الف: استشهاد (شهادت طلبی) .....
۵۷	۱. عملیات استشهادی .....
۶۰	۲. آثار عملیات استشهادی .....
۶۰	۳. شرایط عملیات استشهادی .....
۶۳	ب. انتحار .....
۶۴	مقایسه ی عملیات استشهادی و انتحاری و اعمال تروریستی .....

«بخش دوم: استشهاد در عقاید و احکام»

فصل اول: جایگاه شهادت طلبی در قرآن و روایات

۶۹	الف : شهادت و شهادت طلبی در قرآن.....
۶۹	اسلام دین صلح و رحمت نه کشتار و شهادت.....
۷۱	شهادت ، ملازم جنگ.....
۷۱	اعتقاد به زنده بودن شهدا یکی از عوامل پیروزی.....
۷۲	اجر شهدا و همردیگان آنان از نظر اسلام.....
۷۳	مقام و منزلت شهدا از دید قرآن.....
۷۳	۱. شهدا و جایگاه انبیای الهی و صدیقین و صالحین.....
۷۴	۲. شهید و انعام الهی.....
۷۶	۳. شهیدان زنده و عند ربهم برزقونند.....
۷۸	ب: روایات و شهادت طلبی.....
۷۸	ارزش شهادت طلبی در کلام معصومین.....
۷۸	عشق ائمه به شهادت «استشهاد معصومین (ع)».....
۸۰	سیره پیامبر و اولیای خدا.....
۸۲	آثار فرار از جنگ و اجتناب از شهادت.....
۸۳	۱. غضب خدا.....
۸۴	۲. عار و ننگ همیشگی.....
۸۴	۳. غضب خدا، ذلت همیشگی، عار و ننگ.....
۸۵	۴. جسور شدن دشمن.....
۸۵	۵. مستحق آتش جهنم شدن.....

فصل دوم: مبانی فقهی شهادت طلبی

۸۷	عملیات استشهادی و انتحاری.....
۸۷	اصل دفاع.....
۸۷	جواز عملیات استشهادی از دیدگاه فقهاء.....
۸۷	۱. فتاوای فقهاء معاصر شیعه.....
۹۱	۲. فتاوای فقهاء معاصر اهل سنت.....

۹۳	..... ادله ی جواز عملیات استشهدادی
۹۳	..... الف: دلایل نقلی
۹۳	..... ۱. آیات قرآن
۹۷	..... ۲. ترغیب به شهادت طلبی در کلام معصومین
۹۸	..... ب: دلیل عقلی (اهمیت و ارجحیت دفاع بر حفظ نفس)
۹۸	..... انتحار
۹۹	..... حرمت انتحار از دیدگاه فقهاء
۹۹	..... ۱. اقوال فقهاء شیعه
۱۰۰	..... ۲. اقوال علماء اهل سنت
۱۰۱	..... ادله ی حرمت عملیات انتحاری
۱۰۱	..... الف: دلایل نقلی:
۱۰۱	..... ۱. حرمت انتحار از دیدگاه قرآن
۱۰۲	..... ۲. حرمت انتحار از دیدگاه روایات
۱۰۳	..... ب: دلیل عقلی

«بخش سوم: جامعه شناسی شهادت طلبی و عملیاتهای استشهدادی»

فصل اول: رویکرد اجتماعی به استشهاد

۱۰۶	..... جامعه شناسی و شهادت طلبی
۱۰۷	..... الف: رویکرد اجتماعی به شهادت طلبی در دید برخی دانشمندان اسلامی
۱۰۸	..... رویکرد اجتماعی به قیام سرخ کریلا
۱۱۲	..... حرکت امام حسین (ع) از مدینه به مکه
۱۱۴	..... ب: رویکرد اجتماعی به شهادت طلبی در دید برخی دانشمندان غیر اسلامی
۱۱۵	..... ۱. تئوری کارکرد گرایی
۱۱۵	..... ۱ - ۱. نظریه دورکیم و انطباق آن با شهادت طلبی
۱۱۹	..... ۱ - ۲. دیدگاه مرتن و انطباق آن با شهادت طلبی
۱۲۱	..... ۲. تئوری «ستیز» (تضاد)
۱۲۳	..... ۳. دیدگاه «تفهیمی» (تفسیر گرایی)
۱۲۴	..... کنشهای تفهیمی از نظر ماکس وبر

فصل دوم: شبیہات استشہاد و نقد بررسی آن

- ۱۲۸..... شبیہ ی اول: شہادت طلبی و کراہت آرزوی مرگ
- ۱۲۸..... آیہ ی «لا تلقوا...»
- ۱۲۸..... تناسب آیہ با جہاد
- ۱۳۱..... دیدگاہ قرآن در مورد جہاد
- ۱۳۴..... اولویت دفاعی بودن جہاد در اسلام
- ۱۳۷..... تناسب آیہ ی «لا تلقوا...» با استشہاد
- ۱۳۹..... دیدگاہ امام خمینی (رہ)
- ۱۴۱..... دیدگاہ علامہ سید محمد حسین فضل اللہ
- ۱۴۱..... شبیہ ی دوم: عملیات استشہادی و فراوانی راه های رسیدن بہ خدا
- ۱۴۳..... شبیہ ی سوم: کشتہ شدن انسان های بی گناہ در عملیات استشہادی
- ۱۴۴..... اقوال و ادلہ بعضی از فقہاء شیعہ
- ۱۴۵..... اقوال و ادلہ بعضی از فقہاء اہل سنت
- ۱۴۶..... شبیہ ی چہارم: مشارکت زنان در عملیات استشہادی

خلاصہ، نتیجہ گیری و پیشنہادات

- ۱۴۹..... سخنی در باب موضوع و تعریف شہید
- ۱۴۹..... اہمیت و ارزش شہادت طلبی
- ۱۵۰..... تفاوت استشہاد و اتحار
- ۱۵۱..... ضرورت استشہاد و عملیات استشہادی
- ۱۵۱..... استشہاد در قرآن و روایات
- ۱۵۳..... مبانی فقہی شہادت طلبی
- ۱۵۴..... رویکرد اجتماعی بہ شہادت طلبی
- ۱۵۴..... شبیہات استشہاد
- ۱۵۵..... نتیجہ
- ۱۵۶..... پیشنہادات

بخش اول

آشنایی با کلیات شهادت طلبی و استشهاد

پیش نیازهای موضوع

ضرورت و اهمیت بحث شهادت طلبی و عملیات استشهادی

حوادث عصر حاضر، از ابتدای اشغال فلسطین مظلوم و پس از آن، اتفاقات رخ داده در گوشه و کنار جهان، مخصوصاً رخدادهای پیرامون جهان اسلام بسیار مهم بوده و جلب نظر می کند. در زمانی که غرب تصمیم گرفت غده ی سرطانی را در خاورمیانه ایجاد نماید سعی بر این داشت تا مهره ای در این منطقه ی ثروتمند جهان داشته باشد تا بتواند تعادل منطقه و جهان را در دست گیرد. پس از اینکه مردم فلسطین متوجه شدند که چه اتفاق خطرناکی در منطقه ی آن ها در دست اجراست سعی در جلوگیری از این موضوع داشتند ولی موفق نشدند تا اینکه عملاً دولت یهود ایجاد شد و کشورهای عرب در خواب غفلت به سر بردند و یا اینکه سر در لاک خود فرو بردند تا مبادا گزندى به دولت آنها برسد.

امام خمینی (ره) خطر اسرائیل را خوب درک کرده بودند و بارها اعلان خطر نمود. دولت شاهنشاهی ایران نیز از سیاست غرب حمایت می کرد و امام راحل به مبارزه بر علیه دشمنان اسلام پرداخت و سعی در افشاگری سیاست های استثمارگران نمود و از سال ۱۳۴۲ مبارزات خویش را قوت بخشید. زمانی که اعراب متوجه شدند و با برنامه ریزی مشترک سعی در نابودی اسرائیل نمودند جنگی بین اعراب و اسرائیل رخ داد که به جنگ شش روزه معروف شد و دولت های عرب عملاً موفق نشدند که در مقابل اسرائیل پیروز شوند و با شکستی مفتضحانه عقب نشینی کردند و اسرائیل قسمت هایی از خاک اردن و فلسطین و خاک لبنان را به اشغال خود درآورد. لبنان مظلوم چاره ای جز مقاومت و دفاع بر علیه دشمنان نداشت و این در زمانی روی می داد که امام خمینی (ره) انقلاب اسلامی ایران را طرح ریزی و به پیروزی نزدیک کرده بودند.

با پیروزی انقلاب اسلامی ایران و شکل گیری گروه مقاومت لبنان، غربیان سیاست های خویش را بربادرفته دیدند و فتنه های دیگری در منطقه ایجاد نمودند و روز به روز به تقویت قوای نظامی اسرائیل پرداختند و آن ها را سرتا پا مسلح کردند تا هیچ کشوری جرأت ننماید که به اسرائیل و نابودی آن فکر کند و آنها از انجام هر جنایتی کوتاهی نکردند. با عنایت به جنگ تحمیلی غرب و عراق بر علیه ایران موج جدیدی از مبارزات آغاز شد و پیروزی ایران در مقابل فشارهای غرب، موجب مقاومت و استقامت جهان اسلام و مخصوصاً شیعه در مقابل استکبار جهانی شد.

«پیروزی ایران اسلامی الگویی برای مردم مظلوم لبنان شد و آن ها با اتکای بر خدای متعال و به رهبری امام خمینی (ره) واستفتای از امام، عملیات های جدیدی را در جنوب لبنان آغاز کردند که تا آن زمان به آن شیوه رخ نداده بود. شهید بزرگوار احمد قصیر با یک عملیات استشهادی توانست به مقر نیروهای ارتش اسرائیل رخنه کند و ساختمان ۸ طبقه ای را که محل برگزاری همایش و جلسات رژیم صهیونیستی بود منفجر نماید و نزدیک به ۳۸۰ نفر کشته برجای بگذارد که این تعداد کشته از نیروهای

نظامی اسرائیل (آن هم از درجه داران عالی رتبه ی اسرائیل) از کشتگان جنگ شش روزه بیشتر بود و بدنه ی استکبار را به لرزه در آورد و بنابراین گردان های استشهادی از این جا به بعد تشکیل شدند و با مجوز رسمی گروه های سیاسی و رهبران دینی و الهی حزب الله و نیروی مقاومت لبنان، دست به تحرکاتی زدند که موجب شد اسرائیل با سرافکنندگی از جنوب لبنان خارج شود و مردم لبنان لذت پیروزی را بچشند. اما غرب و غیر مسلمانان این نوع عملیات ها را خودکشی و انتحاری نامیدند و آن را مردود دانسته و سعی در جلوگیری از انجام این گونه عملیات ها در جاهای دیگر داشتند.^۱

روز به روز دامنه ی این نوع تفکر در جهان گسترش یافت و حتی در برخی گروه ها و مذاهب غیر مسلمان نیز این رویداد چهره نمود و موجب شد جهان غرب به این رویداد به طور جدی تر بیاندیشد. حادثه ی یازده سپتامبر و اتفاقاتی که پس از آن در اروپا روی داد باعث شد تا جهان غرب بیشتر به این پدیده فکر کند. چرا که خودکشی ایثارگرانه و بمب گزاران انتحاری به واشنگتن نیز راه یافته بودند با اینکه پیش از آن هم نمونه هایی از این عملیات ها در خاورمیانه روی داده بود. اما این حوادث مردم آمریکا و اروپا را بی واسطه با این پدیده مواجه کرد مجریان عملیات های انتحاری معتقدند که پیشرفته ترین سلاح های دفاعی غربی نمی تواند جلوی آن ها را بگیرد. در حقیقت در این شیوه، عامل عملیات با حمل مواد منفجره به سلاحی هوشمند تبدیل می شود که می تواند خود را به سوی هدف های معین هدایت کند. دولت آمریکا این شیوه عملیات را تروریسم می نامد و در حقیقت با بهانه ی از بین بردن گروه هایی که از این شیوه استفاده می کنند به افغانستان و عراق حمله کرده است.

حال در عصر حاضر که این عملیات ها توسط گروه های مختلف در کشورهای غربی رخ می دهد این موضوع موجب بروز اختلافاتی میان مذاهب اسلامی شده است عده ای مجریان این عملیات ها را به «مجاهد راه خدا» لقب می دهند و معتقدند که آن ها بالاترین پاداش الهی را دریافت می کنند اما گروهی دیگر معتقدند که مجریان آن ها عده ای جنایتکارند که سخت ترین عذاب های الهی شامل حالشان می شود.

این موضوع باعث شده که اندیشمندان اسلامی به بحث و بررسی پیرامون این موضوع بپردازند و جایگاه آن را در کنش های فردی و گروهی مشخص کنند.

با توجه به موضوع بحث، عملیات های استشهادی و انتحاری از یکدیگر تفکیک شده و می بایست که تفاوت های این دو و ویژگی های آن ها مدنظر قرار گیرد. تا عملیات هایی که مسلمانان انجام می دهند از غیر مسلمانان متمایز گردد و لذا ما در این پایان نامه به این موضوع پرداخته ایم.

^۱ ملا محمد علی، امیر، مبانی فقهی عملیات استشهادی، چاپ اول، زمزم هدایت، قم، ۱۳۸۵ ه.ش. ص ۵۰-۶۷

بیان مسئله و موضوع

جواز عملیتهای استشهادی و انتحاری مسئله ای است که در عصر حاضر مطرح است و برخی از دانشمندان و علمای اسلامی قائل به جواز و برخی دیگر قائل به عدم جواز آنند و یا اینکه شرایطی برای آن معین می کنند. مسئله ی اصلی این است که عملیات های شهادت طلبانه در دیدگاه اسلام چه جایگاهی دارند؟

مسئله ی شهادت طلبی، موضوعی دینی و اعتقادی و از طرفی اجتماعی و سیاسی است. لذا این موضوع را از دیدگاه های مختلف می توان بررسی نمود و بنابر این صرفاً به مسأله ی فقهی شهادت طلبی و عملیات های استشهادی نظر نشده است.

در دین مبین اسلام اعتقادات الهی و عرفانی به سرحد کمال خویش رسیده است. خداوند مسلمانان و مؤمنان الهی را به مبارزه ی با دشمنان اسلام فرا می خواند و کسانی را که در این راه قدم برمی دارند وعده ی پیروزی و سرافرازی و سعادت می دهد و در صورت کشته شدن در این راه که راه خداست به آن ها وعده ی بهترین جایگاه در آخرت داده است.

به مسئله ی شهادت طلبی با روی کرد قرآنی و روایات، پرداخته شده است، چرا که این موضوع یک موضوع ماوراءالطبیعی^۱ است. و جز از این راه، حق آن را نمی توان ادا کرد. چرا که مسائل ماوراءالطبیعی می بایست با مبانی ماوراءالطبیعی تبیین شود و نمی توان آن را فقط از راه علوم انسانی و تجربی تبیین^۲ نمود. سوالی که در این بحث مطرح است، این است: که چگونه جایز است که انسان جان خویش را به خطر اندازد؟ و قدم در راهی بگذارد که احتمال خطر جانی فراوانی وجود دارد و گاهی اوقات این احتمال به صددرصد می رسد و شخص می داند در این راه کشته خواهد شد. این افراد چه انگیزه ای را برای کار خود در نظر گرفته اند؟ آیا این امر برای آدمی جایز می باشد یا خیر؟ در چه صورت این امر جایز و در چه صورتی ممنوع است؟

آیا خداوند در راه هدایت انسان به سعادت، دستوراتی مبنی بر این که انسان جان خود را فدا نماید دارد یا خیر؟ این ها سؤالاتی است که در ذهن انسان ایجاد می شود و برای پاسخگویی به آن ها نیاز به بررسی در تعالیم الهی از جمله قرآن و روایات می باشد. از طرف دیگر می بایست به عقل نیز مراجعه کرد تا ببینیم آیا این امر با عقل که رسول باطنی برای انسان است سازگار است یا خیر؟ آیا دانشمندان غیر مسلمان این موضوع را می پذیرند؟ یا آن را به طور کلی رد می نمایند؟ اگر شرایطی برای این امر

^۱ مسائلی که ماورای ماده قرار می گیرند و بحث از آنها در محدوده ی آزمایش و مشاهده قرار نمی گیرند ماوراءالطبیعه هستند.

^۲ علمی هستند که از راه مشاهده و آزمایش به طور مستقیم به دست می آیند.

بیان می کنند این شرایط کدامند؟ این مباحث نیز ما را به جامعه شناسی شهادت طلبی رهنمون خواهد شد که به نوبه ی خود از اهمیت خاصی برخوردار است .

با توجه به این که موضوع شهادت طلبی امری الهی است و از عرفان خاصی برخوردار است و از طرفی شخص شهادت طلب پس از شهادت در دسترس نیست تا اندیشه های وی مورد ارزیابی نهایی قرار گیرد، لذا موضوع جامعه شناختی و روانشناختی شهادت طلبی در مرتبه ی دوم قرار خواهد گرفت.

پیشینه ی تحقیق

در موضوع جان نثاری ائمه اطهار از امام علی (ع) تا شروع امامت امام عصر (عج) کتاب های فراوانی در طول تاریخ نوشته شده است که شاید به هزاران کتاب از عصر ائمه (ع) تاکنون برسد. در عصر حاضر نیز کمتر می توان نویسنده ای را یافت که در خصوص دین و عقاید اسلامی و الهی قلم بزند ولی در نوشته های خویش از این موضوع یادی نکند و یا کتابی ننوشته باشد.

شهادت امام حسین (ع) از موضوع هایی است که در مورد آن کتاب های فراوان نوشته شده است و در مورد اهداف و ویژگی های انقلاب او مطالب بسیاری در کتابها آورده شده است .

برخی از کتب بیان تاریخ اسلام است و در کنار آن به مسائل شهادت ائمه (ع) اشاره کرده و سخنانی در بیان شهادت ائمه اطهار (علیهم السلام) به خصوص شهادت امام سوم شیعیان حضرت اباعبدالله الحسین (ع) دارند . کتاب ها یا باب های موجود در مصادر حدیث شیعه احادیث و روایاتی در خصوص جهاد و شهید و شهادت طلبی دیده می شود.

در سال های اخیر با تفکر و عقیده ی اسلام شناسی دقیق امام خمینی (ره) مباحث شهید و شهادت چهره ی دیگری پیدا کرد و امام خمینی (ره) با الگوگیری از انقلاب سرخ امام حسین (ع) به پایه گذاری انقلاب اسلامی ایران پرداخت و با شهادت عده ی زیادی از یاران با وفای او انقلاب پیروز شد ولی نقش شهادت در عصر حاضر نمود بیشتری پیدا کرد و کتاب های بسیاری در خصوص شهادت در ایران و کشورهای اسلامی نوشته شد که منبعی برای تحقیقات بیشتر در این خصوص به شمار می روند .

برخی از آن ها عبارتند از:

۱. شهادت طلبی در اندیشه ی امام خمینی (ره) که از مجموعه آثار وی جمع آوری شده است.
۲. حماسه ی حسینی، شهید آیت الله مطهری (ره)
۳. مبانی فقهی عملیات های استشهادی نوشته دکتر امیر ملا محمدعلی
۴. شهادت طلبی در قرآن و روایات، نوشته ی دکتر جواد عباسی

۵. پاره های پولاد، نوشته ی حمید داود آبادی
  ۶. عملیات های استشهادی چرا و چگونه، نوشته ی حسن باقری و مرتضی سالمی
  ۷. جامعه شناسی شهادت طلبی و انگیزه ی شهیدان نوشته دکتر شاعری
  ۸. شهادت، دکتر شریعتی که متن یکی از سخنرانی های وی است.
  ۹. شهید جاوید نوشته ی صالحی نجف آبادی
- هر کدام از این کتب به نوبه ی خود اشاراتی به شهادت طلبی و عملیات های استشهادی دارند. مسائل و مباحث مربوط به شهادت طلبی و عملیات های استشهادی را به طور کامل تر می توان بررسی و تحلیل نمود.

جمع آوری مطالب در این رساله با روش نویسندگان پیشین متفاوت است. موضوع عملیات های استشهادی از موضوعات جدید است که کمتر در خصوص آن تحقیق صورت گرفته است. بنابراین بیشتر مباحث مطرح شده در این رساله با نوآوری و ابتکار جدیدی نگارش یافته است.

سؤالات و پیش فرض های تحقیق

رساله ی پیش رو در واقع سعی در بیان جایگاه عملیات های استشهادی و شهادت طلبی در دید اسلام دارد و به عبارت دیگر سؤال اصلی این است که: عملیات شهادت طلبانه و یا عملیات های استشهادی چگونه در دیدگاه قرآن و سنت تبیین می شود؟ ما سعی نموده ایم تا در این پایان نامه به سؤالات زیر برای تبیین جایگاه عملیات های استشهادی در قرآن و روایات پاسخ دهیم.

۱. شهید و شهادت و استشهاد و انتحار در دیدگاه قرآن و روایات ائمه اطهار چه مفهوم و تعریفی دارد؟

الف. معنی لغوی شهید و شهادت و استشهاد و انتحار چیست؟

ب. معنی اصطلاحی شهید و شهادت و استشهاد و انتحار چیست؟

۲. اهمیت و ارزش شهادت و عملیات های شهادت طلبانه در دید اسلام چگونه است؟

الف. اهمیت استشهاد در جامعه چیست؟

ب. دیدگاه اندیشمندان اسلامی در خصوص ارزش شهادت طلبی چگونه است؟

ج. اندیشمندان غیر اسلامی چه اهمیت و ارزشی برای این موضوع قائلند؟

د. آیا استشهاد و عملیات های شهادت طلبانه در جامعه ضرورتی پیدا می کند یا خیر؟

۳. تفاوت استشهاد و انتحار در چیست؟

۴. مبانی فقهی شهادت طلبی و عملیات های انتحاری کدامند؟
- الف. مبانی فقهی حرمت و کراهت عملیات های استشهادی چیست؟
- ب. مبانی فقهی حرمت و کراهت عملیات های انتحاری چیست؟
۵. آیا می توان شهادت طلبی و عملیات های شهادت طلبانه را با رویکرد اجتماعی و با علم جامعه شناسی و علوم انسانی تبیین کرد؟
- پاسخ گویی به هر کدام از این سؤالات به دقت نظر فراوانی نیازمند است چرا که متغیرهای موجود در این مسائل فراوانند.

روش تحقیق

در این تحقیق با استفاده از منابع موجود از قبیل قرآن مجید و تفاسیر مفسرین گرانقدر شیعه و سنی و همچنین آثار روایی و حدیثی برجای مانده از سخنان و سیره پیامبر اکرم (ص) و معصومین (علیهم السلام) مطالبی پیرامون موضوع شهادت طلبی و جهاد و دفاع فیش برداری و یادداشت برداری گردید و سپس با اندیشه و تفکر بر روی موضوع سعی در فهم منظور و مقصود آنها شد و پس از آن، آنها را دسته بندی نموده و تحلیل لازم صورت گرفت تا تحقیقی فراخور موضوع صورت گیرد.

روش تحقیق در رساله ی پیش رو در واقع روشی تحلیلی است از آیات قرآن و روایات معصومین (علیهم السلام) و نظر و ایده ی اندیشمندان بزرگ اسلامی که در موضوع شهادت و شهادت طلبی مطرح شده است که می تواند در تبیین جایگاه عملیات های شهادت طلبانه و عملیات های انتحاری مورد استفاده و بهره برداری قرار گیرد.

با استفاده از روش کتابخانه ای ابتدا سعی شد با بهره گیری از کتابخانه ها و کتابفروشی ها منابع شناسایی و جمع آوری گردد که در این مرحله از نرم افزارهای موجود و فضای اینترنت استفاده ی کافی برده شد تا لیست منابع موجود در بازار و کتابخانه ها و نرم افزارها تهیه گردید سپس با مطالعه ی منابع موجود اطلاعات به دست آمده دسته بندی گردید و آماده ی یادداشت برداری گردید سپس فیش برداری آغاز و در این بخش از دو روش استفاده گردید استفاده از فیش های کاغذی و یا یادداشت برداری رایانه ای و در نتیجه با جمع آوری یادداشت ها به دسته بندی آنها پرداختیم و آنها را مرتب سازی نموده و اصل متن را با توجه به آنها تهیه نموده ایم.

محدودیت های تحقیق در این رساله

در این رساله در حد توان سعی شده که تمام جوانب امر در نظر گرفته شود تا نتیجه ی تحقیق به طور مکفی و کامل باشد، ولی به هر صورت موضوع از ویژگی خاصی برخوردار است و مستندات در خصوص آن بسیار کم و اندک است گرچه موضوع شهادت از دیرباز مورد توجه اندیشمندان اسلامی بوده است و ائمه معصومین (ع) در این موضوع از اسوه های راستین و استوار بوده اند ولی موضوع عملیات های استشهادی یا شهادت طلبانه از مسائل نو و جدیدی است که مطرح شده و کار تحقیقی در این خصوص بسیار کم انجام شده و نیاز به تحقیق بیشتری در این خصوص احساس می شود. که با توجه به زمان کم و مشکلاتی که فرا روی اینجانب بوده است آن چنان که شایسته و حق مطلب بوده شاید ادا نشده است گرچه سعی بر آن شد تا در حد امکان تحقیقی جامع و کامل صورت گیرد لذا از خواننده محترم خواهانیم که در صورت مشاهده نقص و کمبود در این مباحث عفو فرمایند. و در صورت امکان اینجانب را از ارشادات خویش بهره مند فرمایند.

محدودیت های تحقیق عبارت بودند از :

- ۱- نبودن موضوع و عدم وجود تحقیقات و کتاب های گسترده
- ۲- عدم دسترسی به کتاب ها و منابع دست اول گذشته
- ۳- زمان اندک و گسترده بودن ابعاد موضوع